

sztítésére, és/vagy az anyanyelvi tárgyak óraszámának emelésére a felső tagozatban. Ehhez a tények nyilvánvalóak ma már. A felmérések számát növelni felesleges lenne. A feladat a továbbiakban a készségfejlesztés, a gyakorlás! Tehát, a feladatlapokra, tesztekre, gyakorlóanyagok kidolgozására van szükség! S nem utolsósorban egy lojálisabb pedagógiai attitűd kialakítására a sikeres megvalósítás jegyében!

MÓKÁNÉ HALLÓK ZSUZSA
Miskolc

Könyvtári foglalkozás

A csillagok nyomában címmel

Könyvtárosi tapasztalataim szerint a mai fiatalok vonzódnak a természettudományok iránt. Különösen a csillagászat, a bolygók története érdekli őket. Ez az érdeklődés hajtja őket a sci-fi irodalom felé is. Szakkörömmel, könyvek segítségével, kutatgatunk, beszélgettünk e témáról. A szakkör tagjai 4—5. osztályos tanulók. A velük való foglalkozást adom most közre, hogy mások is hasznosíthassák.

A CSILLAGOK NYOMÁBAN

A foglalkozás menete:

Találjátok ki, hogy ezen a foglalkozáson miről fogunk beszélgetni!

Találós kérdések:

„Aranydiót gyűjt a hajnal
ezüstkosárba,
hogy az este felhordja majd
sötét padlására.”
(csillagok)

„Kék mezőben szép ezüstnyáj legelész,
közötte egy fényes pásztor heverész.
Nappal akármerre nézem, keresem,
nem tudok rájuk találni sohasem.
(Hold és a csillagok)

Nézzük meg, mit ír a Természettudományi Kislexikon a csillagokról! (184. old.)

Javaslom, hogy válasszuk foglalkozásunk mottójának Exupéry. A kis herceg című művéből a következő részletet.

Mottó:

„Az embereknek nem ugyanazt jelentik a csillagok. Akik úton járnak, azoknak vezetőül szolgálnak. Másoknak nem egyebek csöppnyi kis féynél. Ám a tudósok számára megannyi probléma.”

(Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg)

Ha felnézünk az éjszakai égboltra, akkor úgy látjuk a csillagokat, mintha össze-vissza helyezkednének el az égbolton. Pedig nem így van. Ha jól megfigyeljük őket, láthatjuk, hogy az ég bizonyos részén több van belőlük. Egyesek erősebb fényűek, mások halványabbak.

— Választottatok-e már magatoknak csillagot?

Hallgassátok meg Petőfi Sándor A négyökrös szekér című versét, amelyben egy kislánnyal közösen választanak csillagot.

— A vers megbeszélése.

— Miért tartjuk szépnek a csillagokat?

— Tudjátok-e, mitől színesek a csillagok?

(S. Tóth László A csillagok országútja című könyv 9—10. oldal.)

- Szabad szemmel hány csillagot láthatunk az égen?

(Ég és Föld című könyv 75. old.)

Először mindig a tanulók mondják el a véleményüket, s csak ezután nézzük meg, mit írnak a könyvek.

Régen az emberek nehezen tudtak eligazodni a csillagok között. De ma már ti is láthatjátok, hogy az égbolton itt is, ott is vannak fényesebb csillagok, amelyek különféle formákban helyezkednek el, s hiába vándorolnak egész éjszaka, alakjukat megtartják.

- Megtudnátok-e nevezni egy-egy ilyen csillagot?

Igen. Pl.: a Göncölszekér csillaga.

- Hogyan néz ez ki? Ki tudná lerajzolni?

(Négy csillaga olyan alakot mutat, mintha egy szekérnek négy kereke lenne. A mellette található három csillag a szekér rúdja.)

- Hallottatok-e valamilyen mesét a Göncölszekérről?

(Állítólag élt egyszer egy híres varázsló. Nagyon öreg és bölcs ember volt. A szekérével járkált a szegény emberek között, s minden bajra, betegségre talált orvosságot. Még a fákkal is tudott beszélni, s megértette a madarak és az állatok szavát is. Egyszer azonban eltűnt az emberek közül. Később, amikor az emberek felnéztek az égre, meglátták, hogy ott kocsikázik az öreg Göncöl görbe rúdú szekerén. Azt mesélik, hogy azért került a csillagok közé, mert sok jót tett az emberekkel, minden szegény betegnek segített.)

Ha észak felé néztek, és derült az égbolt, mindig ott láthatjátok a Göncölszekeret.

- Az emberek a Göncölszekérnek nagy jelentőséget tulajdonítanak, ezért máig élő mondások is vannak róla. Tudtok-e ilyet?

Pl.: Olyan nehéz, mint a Göncöl szekere.

Azt hiszi, ő hajtja a Göncölszekeret.

A Göncölszekér húzza az egész eget.

A mondások magyarázata. Pl.: Kire mondjuk azt, hogy azt hiszi, ő hajtja a Göncölszekeret? (a kevélyekre)

- Honnan tudhatjuk meg, hogy melyik csillag milyen messze van tőlünk?

(Ég és Föld című könyv 74. old.)

- Hogyan mérjük a nagyobb csillagtávolságokat?

(Ég és Föld című könyv 74. old.)

Ha télen arccal déli irányba fordulunk, egy nagyon szép csillagcsoportot láthatunk. Három fényes csillag közel egymáshoz, egyenes vonalban helyezkedik el. Körülöttük több fényes csillagot is találtak. Ez az Orion csillagcsoport, amit mi Kaszásnak nevezünk.

- Nézzük meg az Ég és Föld című könyv 79. oldalán a téli égbolt csillagképei közül a Kaszást!

Ezzel kapcsolatban is létezik egy mese. E szerint az a három kaszás, akik egymás mellett haladva aratják a búzát. E három csillagot balra és lejjebb több apró csillag van elszórva. A mese szerint ezek a marokszedők, akik a learatott búzát kévébe kötik. Ez a téli égbolt legfényesebb csillaga. Sánta Katának vagy Szilkehordónak is nevezzük. A csillagászok ennek a fényes csillagnak a Szíriusz nevet adták.

- Nézzük meg a tavaszi égbolt csillagképeit!

(Ég és Föld című könyv 81. old.)

Tavaszi estén, déli irányban jó magasán két egyformán fényes csillagot találhattok. Ezt a két fényes csillagot ikreknek nevezzük. Erről is maradt ránk egy mese, mely szerint ez a Két Árva.

Volt egyszer egy kisfiú és egy kislány, akiknek szülei kint dolgoztak az erdőben. Elindultak szüleiket megkeresni, de a sűrű erdőben eltévedtek. Rájuk sötétedett, s már nagyon éhesek voltak. A hosszú vándorlásban annyira legyengültek, hogy étlen-szomjan pusztultak el az erdőben. Állítólag azért került ez a két gyerek csillag képében az égre, hogy figyelmeztesse az embereket, gondoskodjanak szeretettel az eltévedt, éhes gyerekekről.

- Melyik csillagot nevezzük a köznyelvben Esthajnalcsillagnak? Nézzetek utána!

(Természettudományi Kislexikon; S. Tóth László: A csillagok országútja 13. old.)

- Mit gondoltok, miért tartották fontosnak az emberek már a régebbi korokban is a csillagok mozgásának megfigyelését?

A tavasz kezdetét előre látták a csillagok állásából. Az időjárásra is jósoltak a csillagokból. Azt hitték, hogy az emberek sorsa kiolvasható a csillagok állásából.

A csillagok vezették a hajósokat is, megfigyelték, ha egy kiválasztott csillag irányába hajóznak, nem tévednek el. Stb.

— Ma már jóval többet tudunk a csillagokról, mint régen. Próbáljátok meg választ adni a következő kérdésekre az Ég és Föld, a Csillagászat, a Minden napra egy kérdés, a Világ és az ember című könyvek segítségével!

(A tanulók a kérdéseket borítékból húzzák ki, és csoportonként oldják meg.)

1. csoport

- Élnék-e a csillagok?
- Meddig él egy csillag?
- Eljuthatunk-e a csillagokig?
- Jósolhatunk-e a csillagokból?

2. csoport

- Vannak-e fiatal és idős csillagok?
- Születnek-e most is csillagok?
- Porból, gázból hogyan lesz csillag?

3. csoport

- Lehullanak-e a csillagok?
- Mít nevezünk „hulló csillagnak”?
- Van-e csillagtérkép, s mit tudunk róla leolvasni?
(Űrhajózási Lexikon 99. old.)

4. csoport

- Mi az a Tejút? Mitől fehérlik?
- Hol működik csillagvizsgáló intézet országunkban?
Ezeket a kérdéseket szóban, az említett könyvek segítségével közösen megbeszéljük.
- Tudtok-e olyan népdalt, dalt, amelyikben a csillagokról is énekelünk?
(Csillagok, csillagok . . . : Páros csillag ritkán ragyog az égen . . .)
Énekeljük el az egyiket közösen!
- Nagyon sok olyan szólásunk, közmondásunk van, amelyben a csillag szó szerepel.
A csoport felének az lesz a feladata, hogy gyűjtsön ilyeneket O. Nagy Gábor Magyar szólások című könyvéből! (126—127. old.)
Pl.: Annyi van belőle, mint csillag az égen.
Rossz csillag alatt született.
Szerencsés csillag alatt született.
A csillagokat is lehozná az égről. (Stb.)
- Addig a csoport másik fele olyan verseket keres, amelyikben a költő a csillagokról is szól.
Pl.: József Attila: Töredék

Dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes!

Babits Mibály: Esti megérkezés (részlet),

Máshol az éjszaka
csendje halálos.
Itt villan a villanyfény
és villog a város.
Idelenn a város
villanya villog,
de fenn a nagy ég
száz csillaga csillog;
a villany a földi,
a csillag az égi,
a villany az új,
a csillag a régi.

Kiss Dénes: Csillag iszik

Az ember, mert ez is dolga,
kirándulni ment a holdra.

Űrhajója vitte, hozta.
a kozmoszba elringatta.

Tejút-fának fényes ágán
csillag-rigó ragyog sárgán.
Pályájukon mind a bolygók,
örökmozgó napraforgók.

Az ember, mert ez is dolga,
kirándulni jár a holdra.

Hold porában ember táncol,
csillag iszik lábnyomából.

József Attila: Gyöngy című verse;

Fényes csillag emelkedik (délszláv népköltés, Nagy László fordítása stb.).

- A csoportok beszámolója a végzett munkáról.
- A foglalkozás értékelése.
- Könyvajánlás.

Gácsér József: Demokratizmus és általános iskola

A Módszertani Közlemények könyvtársorozatának 9. köteteként melegen ajánljuk az iskolák, a pedagógusok figyelmébe *Gácsér Józsefnek*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Neveléstudományi Tanszéke vezető tanárának *Demokratizmus és általános iskola* című, több szakaszban lebonyolított, széles körű vizsgálat-sorozaton alapuló munkáját.

Ez az elméletileg és módszertanilag sokoldalúan megalapozott vizsgálat nemcsak *megbízható, objektív képet ad a nevelőtestületi demokrácia helyzetéről, minőségéről*, hanem egy olyan új, a gyakorlatban is kipróbált komplex eljárást, mérőszközt is bemutat a nevelőtestületi közösségek minőségének megállapítására, amely nélkülözhetetlen eszköze, segítője lehet a nevelőtestületi közösség tudatos szervezésének, az iskolai demokrácia továbbfejlesztésének, elmélyítésének.

Reméljük, hogy egyre több iskola igényli is ezt a felkínált lehetőséget, egyre szélesebb körben hasznosítják majd pedagógusközösségeink vezetői e komplex kutatás figyelmet érdemlő eredményeit.

A kötet ára 40,— Ft. Megrendelhető postai levelezőlapon a Módszertani Közlemények Kiadóhivatalánál (6725 Szeged, Hámán Kató u. 25.).